

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

621

KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2002

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka kila sehemu **B** and **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii

1. Taja hatua nne muhimu katika kusikiliza hadithi kwa makini.

Kwanza, msikilizaji lazima awe makini. Hii inamaanisha kuondoa vishawishi vyote na kuelekeza akili yote kwenye hadithi inayosimuliwa.

Pili, ni kutafsiri maana ya hadithi. Msikilizaji anapaswa kuchambua maneno na kuelewa muktadha wa yaliyosemwa ili apate ujumbe sahihi.

Tatu, ni kuunganisha matukio. Msikilizaji huchanganua sehemu zote za hadithi na kuziweka pamoja ili kupata uelewa wa jumla wa simulizi.

Nne, ni kutoa mrejesho. Msikilizaji anaweza kuuliza maswali, kutoa maoni au kueleza upya kwa maneno yake, jambo linalothibitisha kuwa amelewa hadithi.

2. Eleza kwa ufupi tofauti kati ya semi za misemo na methali.

Methali ni semi zenye busara na mafunzo ya kijamii ambazo mara nyingi hutumika kuonya au kufundisha. Mfano: “Haraka haraka haina baraka.”

Misemo ni maneno au sentensi ambazo zina maana ya kawaida inayotumika kila siku bila kuwa na fundisho la moja kwa moja. Mfano: “Amekula chumvi nyingi” kumaanisha mtu ana uzoefu.

Tofauti ni kwamba methali hubeba funzo la kijamii na busara, ilhali misemo hutumika zaidi kubeba maana ya picha katika mawasiliano.

3. Toa hoja nne kuthibitisha nafasi ya methali katika kuhifadhi busara za jamii.

Kwanza, methali hufundisha maadili. Mfano methali isemayo “Asiyefunzwa na mamaye hufunzwa na ulimwengu” inafundisha maadili ya malezi.

Pili, methali huhifadhi historia ya jamii. Jamii hutumia methali kama urithi wa lugha unaopitishwa kizazi hadi kizazi.

Tatu, methali hutumika kutatua migogoro. Badala ya ugomvi wa moja kwa moja, watu hutumia methali kufikisha ujumbe wa upatanisho.

Nne, methali hufundisha hekima ya maisha. Vijana hujiifunza namna ya kushughulika na changamoto kupitia methali.

4. Taja mambo manne mwalimu anapaswa kuzingatia anapotunga maswali ya insha.

Kwanza, kiwango cha wanafunzi. Maswali lazima yaendane na uwezo wao wa kielimu.

Pili, uhalisia wa mada. Maswali ya insha lazima yawe mada zinazohusu maisha ya kila siku.

Tatu, upana wa mada. Swali la insha lazima liwape wanafunzi nafasi ya kuandika kwa ubunifu na urefu wa kutosha.

Nne, ufasaha wa lugha ya swali. Lugha inapaswa kuwa rahisi, wazi na isiyo na utata ili wanafunzi waelewe kwa urahisi.

5. Eleza tofauti kati ya mtaala na muhtasari wa Kiswahili kwa maelezo ya kina.

Mtaala ni nyaraka pana inayoeleza falsafa ya elimu, malengo makuu ya kitaifa, sera za elimu na maudhui ya jumla ya masomo yote kwa ngazi husika.

Muhtasari ni nyaraka maalumu inayohusu somo moja pekee. Kwa mfano, muhtasari wa Kiswahili huorodhesha mada, malengo mahsusi na mbinu za ufundishaji zinazotakiwa katika somo hilo.

Kwa hivyo mtaala ni wa jumla na mpana, wakati muhtasari ni wa somo maalumu na wa kina.

6. Toa hoja nne za kuthibitisha umuhimu wa nyimbo za Kiswahili katika kukuza mshikamano wa kijamii.

Kwanza, nyimbo huleta watu pamoja. Katika sherehe na matukio, watu huimba kwa pamoja hivyo huimarisha mshikamano.

Pili, nyimbo hubeba historia ya jamii. Jamii hujiifunza utamaduni wake kupitia nyimbo za jadi.

Tatu, nyimbo hufundisha maadili. Jamii hupokea mafunzo ya tabia njema kupitia nyimbo.

Nne, nyimbo hutoa burudani. Watu wanaposhiriki katika nyimbo, hujenga mshikikano kwa furaha ya pamoja.

7. Bainisha mambo manne ya kuzingatia katika uandishi wa lengo mahsusi la somo.

Kwanza, lengo liwe wazi na sahihi.

Pili, liwe ndani ya muda uliotengwa wa somo.

Tatu, liwe linalopimika. Mwalimu aweze kutathmini kama wanafunzi wamefikia lengo.

Nne, liwe linaendana na mahitaji ya wanafunzi na mtaala.

8. Eleza faida nne ambazo mwanafunzi hupata kwa kujisomea vitabu vya ziada.

Kwanza, hupata maarifa mapana zaidi ya yale yaliyomo kwenye vitabu vya kiada.

Pili, hujifunza mitindo mbalimbali ya uandishi na ufasaha wa lugha.

Tatu, hujenga tabia ya kujitegemea kielimu kwa kusoma bila kutegemea mwalimu pekee.

Nne, hupanua msamiati wake wa Kiswahili na kuongeza uwezo wa kuandika kwa ufasaha.

9. Eleza hatua nne za kufuata mwalimu anapofundisha imla.

Kwanza, mwalimu hutayarisha maandiko ya kufundishia.

Pili, mwalimu huwapa wanafunzi maelekezo ya namna ya kufanya imla.

Tatu, mwalimu husoma maandiko yote kwa mara ya kwanza kisha husoma kwa vipande vidogo ili wanafunzi waandike.

Nne, mwalimu hurudia kusoma maandiko yote, kisha hufanya marekebisho ya makosa na kutoa mrejesho.

10. Taja sifa nne zinazojitokeza katika mashairi ya Kiswahili.

Kwanza, huwa na mpangilio wa vina na mizani.

Pili, hutumia lugha ya picha kama tashibiha na sitiari.

Tatu, mara nyingi hutumia marudio ya maneno au mistari.

Nne, hufikishwa kwa njia ya burudani na hubeba ujumbe wa kijamii au kisiasa.

SEHEMU B (Alama 30)

Jibu maswali **mawili (2)** kutoka sehemu hii.

11. Eleza kwa mifano jinsi mbinu ya maswali na majibu inavyoongeza fikra za kina kwa wanafunzi.

Kwanza, mwalimu anapouliza maswali ya kufikiri kwa kina, mwanafunzi hulazimika kuchanganua na kufikiri zaidi ya jibu rahisi. Mfano, mwalimu akiuliza “Kwa nini methali ni urithi wa jamii?” mwanafunzi huchunguza maana zaidi ya maneno.

Pili, maswali na majibu huchochea mijadala darasani. Wanafunzi wanaposhiriki kujibu, hujenga uwezo wa kutafakari na kuhoji.

Tatu, maswali ya kufupisha hukumbusha mwanafunzi hoja kuu. Mfano, “Taja sifa tatu za shairi.” Hii huimarisha kumbukumbu ya mwanafunzi.

Nne, maswali ya kulinganisha huwafanya wanafunzi kufikiri kwa kuhusisha. Mfano, “Linganisheni methali na nahau.”

Tano, mbinu hii huwafundisha wanafunzi kufikiri kwa haraka na kutoa majibu ya busara kwa wakati mfupi.

12. Kwa hoja tano, fafana nafasi ya lugha ya Kiswahili kama chombo cha kufundishia stadi za maisha.

Kwanza, Kiswahili hufundisha maadili kupitia methali, nahau na vitendawili.

Pili, lugha ya Kiswahili hutumika katika nyimbo zinazojenga mshikamano na mshirikiano wa kijamii.

Tatu, Kiswahili hubeba historia na urithi wa jamii, hivyo kuwasaidia wanafunzi kuelewa utambulisho wao.

Nne, kupitia mijadala ya Kiswahili, wanafunzi hujifunza ujuzi wa mawasiliano na kujiamini.

Tano, lugha ya Kiswahili hufundisha nidhamu ya kijamii kwani maneno yake huonyesha heshima na taratibu za jamii.

13. Jadili hatua nne zinazojitokeza katika mchakato wa kutathmini kazi za wanafunzi.

Kwanza, maandalizi ya mwongozo. Mwalimu hutayarisha mwongozo wa usahihishaji unaoonyesha majibu na alama.

Pili, ukusanyaji wa kazi. Mwalimu hukusanya kazi za wanafunzi na kuzipanga kulingana na madarasa au majina.

Tatu, usahihishaji. Kazi huhakikiwa kwa kuzingatia mwongozo, na makosa huonyeshwa kwa wanafunzi.

Nne, mrejesho. Baada ya usahihishaji, mwalimu huwasilisha matokeo kwa wanafunzi na kutoa maelezo ya makosa yao.

14. Eleza sifa tano zinazomtofautisha mwandishi bora wa insha na mwandishi wa kawaida.

Kwanza, mwandishi bora hutumia lugha fasaha na sahihi isiyo na makosa ya kisarufi.

Pili, huandika insha yenye mpangilio mzuri wa utangulizi, kiini na hitimisho.

Tatu, hutumia msamiati mpana na wa kuvutia.

Nne, hutumia tamathali za semi zinazoongeza mvuto wa insha.

Tano, huandika kwa ubunifu na kutumia hoja zenye mantiki na mifano inayoendana na mada.

SEHEMU C (Alama 30)

Jibu maswali mawili (2) kutoka sehemu hii.

15. Fafanua sifa tano za zana bora za kujifunzia na nafasi yake katika elimu ya Kiswahili.

Kwanza, zana bora hupatikana kwa urahisi ili wanafunzi waweze kuzitumia kwa muda wowote.

Pili, ni za kuvutia ili kumhamasisha mwanafunzi kushiriki kikamilifu.

Tatu, ni halisi na hufanana na uhalisia wa dhana zinazofundishwa.

Nne, zinapaswa kuwa imara ili zitumike mara nyingi.

Tano, ni rahisi kutumia na mwanafunzi anaweza kuzielewa bila matatizo. Zana hizi huongeza uelewa wa dhana ngumu na kumfanya mwanafunzi ajifunze kwa urahisi.

16. Eleza changamoto tano zinazoweza kutokea wakati wa kutumia mbinu ya ziara darasani.

Kwanza, changamoto ya gharama kwa ajili ya usafiri na posho.

Pili, changamoto ya muda kwa kuwa ziara huchukua muda mrefu.

Tatu, changamoto ya usalama kwa wanafunzi walio kwenye mazingira mapya.

Nne, changamoto ya idadi kubwa ya wanafunzi, vigumu kusimamiwa na mwalimu mmoja.

Tano, changamoto ya maandalizi kwa kuwa ziara mara nyingi huhitaji vibali na maandalizi ya mapema.

17. Jadili mbinu tano zinazoweza kuhamasisha ushiriki wa wanafunzi katika mjadala wa darasa.

Mbinu ya kwanza ni kugawa wanafunzi katika makundi madogo ili kila mmoja awe na nafasi ya kuchangia.

Mbinu ya pili ni kutumia maswali ya kuchochea fikra. Maswali magumu huwafanya wanafunzi washirikiane kutafuta majibu.

Mbinu ya tatu ni kuhusisha mada na maisha ya kila siku. Wanafunzi hujihusisha zaidi wakiona mada inawagusa moja kwa moja.

Mbinu ya nne ni kuwatia moyo wanafunzi wote kushiriki kwa kutoa pongezi hata kwa jibu dogo.

Mbinu ya tano ni kutumia muda maalum kwa kila mwanafunzi ili kuondoa hofu ya kuzungumza mbele ya wenzao.

18. Kwa hoja tano, thibitisha umuhimu wa mitihani kwa maendeleo ya kitaaluma ya wanafunzi.

Kwanza, mitihani hupima kiwango cha uelewa wa mwanafunzi.

Pili, huchochea nidhamu ya kujisomea kwa bidii.

Tatu, hutoa mrejesho kwa mwalimu kuhusu ufanisi wa mbinu zake za kufundishia.

Nne, hutoa kumbukumbu rasmi za maendeleo ya mwanafunzi zinazoweza kutumika shuleni au kwa wazazi.

Tano, huandaa mwanafunzi kwa mitihani mikubwa ya kitaifa na maisha ya baadaye ambapo mara nyingi hupimwa kwa mitihani.